

Eigen veiligheid eerst?

Strijd tegen terrorisme is voer voor theologen met een hart voor de mensenrechten

- ▶ In naam van de strijd tegen het terrorisme worden mensenrechten beknot
- ▶ Onevenredig en op lange termijn nefast voor ieders veiligheid
- ▶ Kerk moet cultuur van angst aan de kaak stellen en slachtoffers nabij zijn

Lieve WOUTERS

Voor velen kwamen de onthullingen van Edward Snowden, de voormalige computerspecialist van de nationale veiligheidsdienst van de Verenigde Staten, in juni jongstleden als een donderslag bij heldere hemel. Dat zelfs overheden van bevriende naties afgeluisterd worden, is meer dan een brug te ver. Theoloog Wim Smit werd niet echt opgeschrikt door het nieuws. Aan de faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven schreef hij een doctoraat over de schending van mensenrechten in de strijd tegen het terrorisme. Op het eerste gezicht geen onderwerp dat veel van doen heeft met godsdienst? Smit vindt er geen doekjes om: de Kerk mist een kans om profetisch te spreken, terwijl de publieke opinie door een cultuur van angst wordt meegezogen in een vernietigend verhaal.

„Veiligheid gaat boven rechten, met dramatische gevolgen”, bevoegt Smit. „We weten in welke rechteloze toestand de gevangenen in de Amerikaanse marinebasis Guantanamo Bay zich bevinden. Denk ook maar aan de

foltering van Iraakse gevangenen door Amerikaanse soldaten. Onder druk van wat nog steeds wordt bestempeld als een ‘noodsituatie’ gingen waarden en normen gevaarlijk aan het schuiven.”

Over de wettelijkheid van drastische maatregelen in noodsituaties bestaat een duidelijk internationaal juridisch kader. Allereerst moet er een dwingende sociale behoefte zijn die de inbreuk op bepaalde rechten verantwoordt. De aangewende maatregel moet echter ook betekenisvol zijn en in een redelijke verhouding staan tot het beoogde doel. Geen van die criteria gaat vandaag nog op in de strijd tegen het terrorisme, meent Smit. „De inperking van vrijheden en de groeiende macht voor de hoogste politieke verantwoordelijken tarten de grenzen van de democratie.”

De publieke opinie laat zich meeslepen in dit verhaal door een zorgvuldig opgebouwde cultuur van de angst, luidt het. Welke impact heeft terrorisme

Voor een theologie van hoop en wederopstanding in het dagelijkse leven

werkelijk op onze samenleving? „Onderzoek bewijst dat die impact veel kleiner is dan het politieke gewicht dat eraan wordt gegeven sinds de aanslagen van 11 september 2001. De milieuproblematiek is een veel grotere dreiging. De reacties op terroristische aanvallen zijn buiten alle proportie.”

Misschien zwijgt de grote meerderheid ook wel omdat het niet meteen haar rechten zijn die geschonden worden. „Het zijn in grote mate de vrijheden en rech-

ten van anderen, meestal minderheidsgroepen, die afgewogen worden tegen onze veiligheid. Bovendien verliezen we makkelijk uit het oog dat maatregelen die op korte termijn werken, op lange termijn de veiligheid net kunnen verminderen. En we gaan er te makkelijk van uit dat aan het eind van de noodtoestand het land weer terugkeert naar vroegere normen en waarden. Ook dat is niet gegeven.”

De strijd tegen het terrorisme houdt meer dan één onrecht in en dat is ook de reden waarom de Kerk zich in dit hele verhaal moet laten horen, meent de theoloog. „Sinds het Tweede Vaticaans Concilie staan mensenrechten ingeschreven in het hart van de sociale leer van de Kerk. En terwijl ze zich, terecht, streng uitsprekt over andere zaken die met mensenrechten te maken hebben, ben ik ontgoocheld dat er geen directe waarschuwingen of veroordelingen te horen waren bij het misbruik van macht in de strijd tegen het terrorisme. Hier mist de Kerk een kans om profetisch te spreken.”

Ook individuele christenen hebben volgens Smit een rol te vervullen, allereerst door kritisch te blijven tegenover machthebbers. Maar ook door mensen die gebukt gaan onder angst, nabij te zijn en zo te getuigen van hoop. „Niet het naïeve vertrouwen dat alles aan het eind wel goed komt”, preciseert Smit. „Getuigen van hoop doen we door nabij te zijn, mensen te bemoeiden en een wederopstanding in zichzelf te bewerken. Die kan elke dag plaatsvinden, niet alleen bij het Laatste Oordeel.” Met die stelling sluit Wim Smit zich aan bij de politieke theologie van grote namen als Johann Baptist Metz en Dorothee Sölle.

STANDPUNT

Bert CLAERHOUT

Slavernij nog steeds wijdverspreid

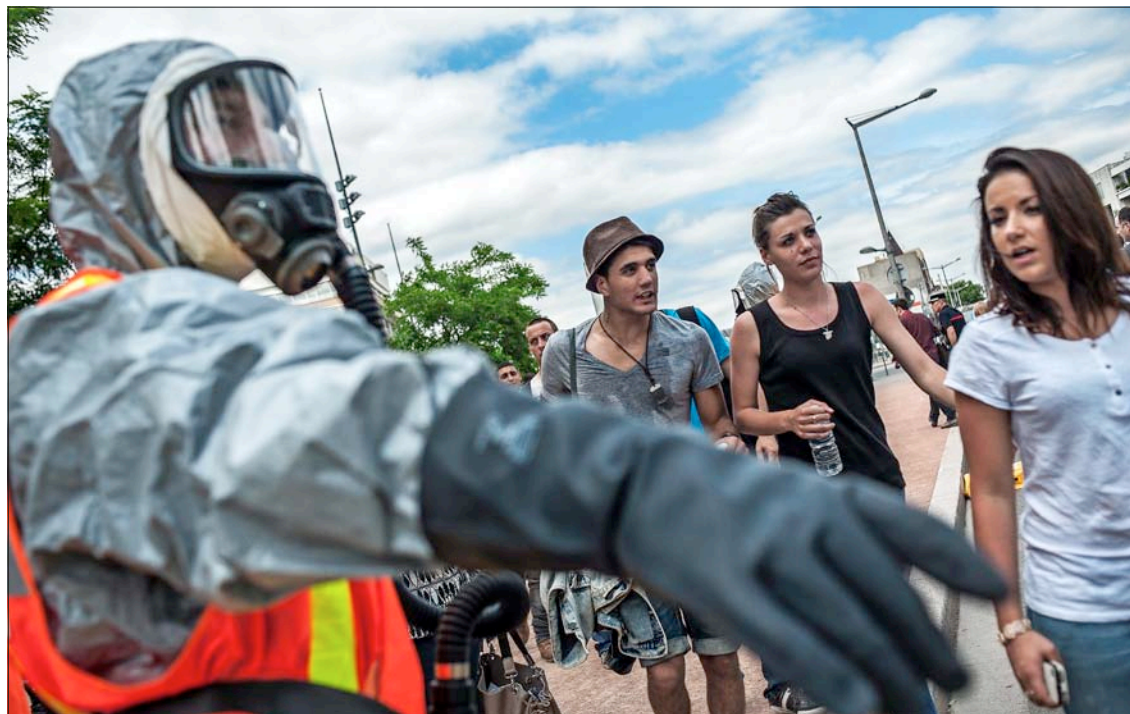
„Komend weekend vindt in het Vaticaan een conferentie over ‘moderne slavernij’ plaats. Bij het woord slavernij denken sommigen aan de oudheid, toen Grieken en Romeinen mensen als hun eigendom beschouwden en hen zowel bij het huishouden als bij grote constructiewerken tewerkstelden. Anderen verwijzen naar de middeleeuwen toen lijfeigenschap en horigheid het lot van de meerderheid van de Europese bevolking was. Weer anderen herinneren zich hoe in de zeventiende en de achttiende eeuw Afrikanen massaal naar Amerika werden gedeporteerd om er bij de tabaksoogst en op de suikerrietplantages te zwoegen. Slavernij is van overal en van alle tijden, en helaas ook van onze tijd.

De Verenigde Naties mogen slavernij dan wel als een misdaad tegen de menselijkheid beschouwen, in grote delen van de wereld is ze nog dagelijkse praktijk. De klassieke juridische definitie die louter op het verlies van eigendomsrecht van een persoon focust, wordt inmiddels ruimer geïnterpreteerd en stelt scherp op de feitelijke beroving van iemands vrijheid onder meer door gedwongen arbeid, mensenhandel, dwanghuwelijken en kinderexploitatie. Dat er werk aan de winkel is, leren recente rapporten van onder meer de *Global Slavery Index* (GSI). Daarin is sprake van maar liefst dertig miljoen ‘moderne’ slaven wereldwijd. Mensen die als voorwerpen worden verkocht, die seksueel of psychisch worden bedreigd en/of misbruikt, voor een aalmoes moeten werken en zich vaak niet vrij kunnen bewegen.

Koploper is India met 13,9 miljoen slaven, maar ook in China, Pakistan, Afrika en Rusland zijn vele honderdduizenden tot een slavenleven veroordeeld. Het Europees Parlement schat het aantal slaven op ons continent op 880.000. Zowat een derde van hen zou seksueel worden uitgebuit. Het zijn verbijsterende cijfers die haaks staan op de illusie dat slavernij een probleem van eeuwen geleden is. Het is bovendien een misvatting te geloven dat economische vooruitgang en toegenomen welvaart de slavernij uit de wereld helpen. Integendeel, de globalisering en de scherpe concurrentie op de arbeidsmarkt maken de zwakken wereldwijd alleen nog kwetsbaarder. Velen van hen worden onder valse voorwendsels door mensenhandelaars naar andere continenten gelokt waar ze als goedkope arbeidskrachten worden uitgebuit of in de prostitutie terecht komen. Geschat wordt dat de mensenhandel in Europa alleen al de georganiseerde misdaad jaarlijks 25 miljard euro opbrengt.

Om met deze mensonterende toestanden komaf te maken, is er dringend nood aan een internationale strategie tegen de mensenhandel. De vraag die daarbij rijst, is of de internationale gemeenschap het aandurfte een land zoals Qatar, waar goedkope arbeidskrachten uit de hele wereld worden uitgebuit – onder meer om de voetbaltempels voor het Wereldkampioenschap in 2022 te bouwen – aan te klagen. En of multinationals bereid zijn om tegen hun belangen in te gaan door kinderarbeid en hongerlonen een halt toe te roepen.

De Kerk mag in deze kwestie niet afzijdig blijven. De Franse kardinaal Charles Lavigerie (1825-1892), aartsbisschop van Algiers en oprichter van de missiecongregatie van de witte paters, maakte van de strijd tegen de slavernij zijn levenswerk. In de tweede helft van de negentiende eeuw doorkruiste hij heel Europa om de politieke leiders en de publieke opinie voor zijn zaak te winnen. Hij stichtte overal antislavernijcomités, zocht keizer Napoleon III op, schreef naar kanselier Bismarck en ontmoette koning Leopold II. In zijn publieke optredens richtte hij zich niet alleen tot de gelovigen, maar tot alle mensen van goede wil. „Ik ben een mens en onrechtvaardigheid tegenover andere mensen maakt mijn hart opstandig”, schreeuwde hij zijn verantwoordiging uit. Het bestaan van kindsoldaten, kinderprostitutie, huisslaven en andere vormen van menselijke uitbuiting, bewijst dat Lavigeries verontwaardiging nog altijd terecht is. 99

Het Franse leger oefent met een gesimuleerde gifgasaanval in de metro in Lyon. © Imageglobe